

ALINA SZCZUREK-BORUTA

Wolontariat międzynarodowy w perspektywie edukacji międzykulturowej

Streszczenie: W podjętych rozważaniach zwracam uwagę na możliwości zaspokajania potrzeb orientacyjnych, kształtowania orientacji życiowych, konstruowania tożsamości przez osoby zaangażowane, aktywne, działające na rzecz drugiego człowieka. Opracowanie to porusza słabo rozpoznane i opisane na polskim gruncie zagadnienie międzynarodowego zagranicznego wolontariatu krótkoterminowego – workcampu i jego znaczenia zarówno dla jego uczestników w zakresie odkrywania sensu życia, jak i propagowania idei pokoju na świecie, tolerancji, szacunku i dialogu międzynarodowego, a zatem realizacji celów i zadań edukacji międzykulturowej.

Słowa kluczowe: wolontariat międzynarodowy, edukacja międzykulturowa, sens życia, tożsamość

Wprowadzenie

Problem wolontariatu był częstym przedmiotem zainteresowania różnych autorów, uczonych. Ich prace, badania wskazują na sposób rozumienia, ujmowania wolontariatu, zainteresowanie tą formą bezinteresownej i dobrowolnej pracy. W moich rozważaniach zasadnicza stała się teza o korzyściach osobistych i społecznych wynikających z aktywności podejmowanej w ramach wolontariatu zagranicznego.

Niezwykle ważnym obszarem pedagogicznej teorii i edukacyjnej praktyki jest wychowanie człowieka ufego, otwartego na drugiego człowieka, na świat, potrafiącego rozumnie, godnie i pokojowo żyć w atmosferze pozytywnej współpracy, działać na rzecz drugiego człowieka. Charakterystyczne cechy wolontariatu: świadoma bezinteresowność, dobrowolność, bliskość, w jakiej wolontariusz zbliża się w swoim działaniu do problemów społecznych, ciągłość i systematyczność działania wskazują na to, że wolontariat jako element nieformalnej edukacji międzykulturowej może sprzyjać realizacji jej

celów i zadań, rozwijać kompetencje międzykulturowe, przyczyniać się do konstruowania tożsamości człowieka otwartego ufnego na świat i ludzi.

W podjętych rozważaniach, odwołując się do koncepcji potrzeb K. Obuchowskiego, koncepcji działania społecznego i edukacji międzykulturowej, pragnę zwrócić uwagę na możliwości zaspokajania potrzeb orientacyjnych, kształtowania orientacji życiowych, konstruowanie tożsamości przez osoby wchodzące w dorosłość. Ograniczę się do grupy, pod pewnym względem specyficznej, osób zaangażowanych, aktywnych, działających na rzecz drugiego człowieka – wolontariuszy. Wolontariat postrzegany jest jako staż do przyszłej pracy zawodowej, forma realizacji zainteresowań, a także jako swoista „kuźnia” charakterów, umiejętności, miejsce samorealizacji¹ – może być aksjologicznym i pedagogicznym źródłem życia wartościowego.

W trudnej do uchwycenia wielowymiarowej rzeczywistości² zachowania wiążące się i prowadzące do działania na rzecz drugiego człowieka nie są powszechne, dlatego warto poznać motywy, które kierują osobami podejmującymi te formy aktywności społecznej, by na ich tle poszukiwać skutecznych instrumentów wychowania, motywowania i wskazać możliwości kształtowania postaw prospołecznych ludzi na szerszą skalę.

Budowanie płaszczyzn wzajemnego zrozumienia i współistnienia na workcampach

Analiza i refleksja wokół problematyki wolontariatu odsyła do koncepcji działania społecznego, pozwala na powrót do myślenia o człowieku jako jednostce wartościowej samej w sobie, ważnej w tworzeniu wspólnych wartości społecznych, której działanie społeczne przyczynia się znacząco do zmiany społecznej³.

W opracowaniu tym w kontekście rozważań nad uczestnictwem społecznym młodych ludzi – działaniami wolontarystycznymi – chcę poznać i przy-

¹ Szerzej: P. Nosal: *Wolontariat jako forma uczestnictwa w kulturze*. „Kultura i Edukacja” 2001, nr 4 (83), s. 151; A. Ciesiołkiewicz: *Wolontariat szansą dla młodzieży*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 5, s. 10–11; A. Basińska, M. Nowak: *Motywowanie i motywacja do pracy wolontariuszy*. Poznań 2010, WOLIMP.

² Problem ten podejmuje A. Cybał-Michalska, badając młodzież akademicką w kontekście kariery zawodowej. Zob. A. Cybał-Michalska: *Młodzież akademicka a kariera zawodowa*. Kraków 2013, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

³ P. Sztompka: *Stawanie się społeczeństwa: pomiędzy strukturą a zmianą*. W: J. Kurczewska (red.): *Zmiana społeczna. Teorie i doświadczenia polskie*. Warszawa 1999, IFiS PAN; P. Sztompka: *Socjologia. Analiza społeczeństwa*. Kraków 2002, „Znak”.

bliżyć motywy udziału młodych ludzi w krótkoterminowych workcampach (2–3 tygodnie).

Interesują mnie motywy i orientacje życiowe osób wkraczających w dorosłość, będących w szczególnym okresie swego życia – kończących edukację i wchodzących na rynek pracy. W badaniach pedagogicznych badania orientacji życiowych tej grupy mogą być stosowane jako wskaźnik osiągniętych rezultatów procesu edukacyjnego, a jednocześnie wskaźnik stanu ich świadomości, dostarczający przesłanek do prognozowania ich aktualnej i przyszłej aktywności. Orientacja determinuje treść planu życia i może być wykorzystana do opisu aktualnych i przyszłych zachowań społecznych jednostek i grup, wskazała na to T. Hejnicka-Bezwińska⁴.

Badanie społecznego zaangażowania młodych ludzi w praktyce – wolontariat – pozwala zrozumieć skomplikowaną płaszczyznę, w jakiej poruszamy się, analizując akt pomocy drugiemu człowiekowi, a także znaczenie wolontariatu w tworzeniu szans życiowych młodzieży. Rola badań nad orientacjami życiowymi wolontariuszy wchodzących w dorosłość w aspekcie tożsamości wydaje się szczególnie ważna w społeczeństwie, które oferuje wiele alternatywnych sposobów życia.

Podjęte rozważania lokuję w problematyce działania. Kategoria działania społecznego obecna jest w literaturze socjologicznej m.in. w koncepcjach M. Webera, F. Znanieckiego, J. Habermasa, T. Parsonsa, P. Bourdieu i in.⁵ Z działaniem blisko związane jest pojęcie aktywności społecznej jako swoistej cechy osobowości przejawiającej się w gotowości do zajmowania się problemami społecznymi, lub jako zespół konkretnych zachowań jednostki realizujący jej dążenia do oddziaływania na otoczenie⁶. W pedagogice działanie społeczne związane z pojęciem sił ludzkich i społecznych wprowadziła H. Radlińska⁷. Współcześnie kategorię tę, uwzględniając różnorodne jej aspekty (teoretyczno-metodologiczne, emocjonalno-wolicjonalne oraz aksjologiczne) przedstawia E. Marynowicz-Hetka, odnosząc analizy ram działania społecznego do trzech sfer aktywności człowieka: poznawczej (intelektualnej), afektywnej (emocjonalnej) i sprawczej (działaniowej)⁸.

⁴ T. Hejnicka-Bezwińska: *Orientacje życiowe młodzieży*. Bydgoszcz 1991, WSP.

⁵ J. H. Turner: *Struktura teorii socjologicznej*. Warszawa 2005, PWN.

⁶ M. Tyszkowa: *Aktywność i działalność dzieci i młodzieży*. Warszawa 1990, WSiP.

⁷ H. Radlińska: *Pedagogika społeczna*. Wrocław 1961, Ossolineum.

⁸ E. Marynowicz-Hetka: *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*. T. 1. Warszawa 2007, PWN.

Wolontariatem powszechnie określamy „działalność dla dobra innych”⁹, „dobrowolną, bezpłatną”¹⁰. Jest to forma działalności „niezawodowej, która nie wiąże się z otrzymywaniem wynagrodzenia finansowego, jest spontaniczna, nieformalna i pozbawiona biurokratycznej struktury”¹¹. „Stanowi specyficzne ogniwo w systemie zróżnicowanych działań ludzkich, niezależnych od państwa, których treścią jest zaktywizowanie jednostek i grup społecznych do organizowania dodatkowego, niezależnego od wypracowanego przez państwo systemu różnorodnych usług realizowanych w różnych sferach funkcjonowania człowieka”¹².

B. Kromolicka, wskazując na znaczenie wolontariatu w procesie zmiany społecznej, zwraca uwagę na to, że „działalność ta nosi znamiona zarówno swoistej służby społecznej, [...] jak też stanowi dla wolontariusza szeroką płaszczyznę do rozwijania własnych pasji i zainteresowań, zdobywania nowych doświadczeń, w tym doskonalenia zawodowego”¹³.

W literaturze polskiej dotyczącej wolontariatu niewiele jest informacji o workcampach. Organizacje zajmujące się ich obsługą nie prowadzą badań nad korzyściami z nich płynącymi dla uczestników, ograniczają się do zamieszczania informacji, ofert, przeprowadzania naboru. Opracowanie to porusza zatem słabo rozpoznane i opisane na polskim gruncie zagadnienie międzynarodowego zagranicznego wolontariatu krótkoterminowego i jego znaczenia dla jego uczestników. Dodatkowym jego walorem jest przyjęcie perspektywy międzykulturowej.

Stosunkowo młodą i nową formą wolontariatu są workcamps. Ich początek wiąże się z osobą P. Ceresole¹⁴, który w 1920 roku założył istniejącą do

⁹ A. Ciesiołkiewicz: *Wolontariat szansą dla młodzieży*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 5, s. 9.

¹⁰ M. Górecki: *Hasło „wolontariat”*. W: D. Lalak, T. Pilch (red.): *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*. Warszawa 1999, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s. 335; Z. Wejcman: *Wolontariat. Nowe spojrzenie na pracę społeczną*. „Rocznik BORIS” 1996, nr 2; S. Gawroński: *Ochotnicy miłości bliźniego*. Kraków 1999, Więź.

¹¹ B. Kromolicka: *Wolontariat*. W: T. Pilch (red.): *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. VII. Warszawa 2008, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s. 218.

¹² Tamże.

¹³ B. Kromolicka: *Znaczenie wolontariatu w procesie zmiany społecznej*. W: M. Koponczyński, W. Theiss, M. Winiarski (red.): *Pedagogika społeczna. Przestrzenie życia i edukacji. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Pilchowi*. Warszawa 2010, PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej, s. 436.

¹⁴ Pierre Ceresole. *A Lifetime serving Peace*, pdf. http://issuu.com/sciint/docs/pierre_ceresole_en. (2.02.2016).

dziś organizację Service Civil International (SCI)¹⁵ oraz zorganizował pierwszy workcamp. Początkowo workcampsy organizowane przez SCI miały miejsce głównie w miejscowościach dotkniętych kataklizmami. Od 1931 roku organizuje się je także podejmując działalność innego rodzaju, np. workcampsy wspierające uchodźców, ludzi niepełnosprawnych, workcampsy ekologiczne, workcampsy związane z kulturą (np. organizacja festiwalu), pracą z dziećmi, odbudową zabytków¹⁶.

Polskim oddziałem Service Civil International jest Stowarzyszenie „Jeden Świat”, działające w Poznaniu od 1994 roku. Od 2004 roku stowarzyszenie posiada status Organizacji Pożytku Publicznego. Główne działania stowarzyszenia to: międzynarodowy wolontariat krótkoterminowy (tzw. workcampsy), projekty wolontariatu długoterminowego, programy edukacji globalnej, warsztaty, szkolenia, pokazy filmów, widowiska narracyjno-muzyczne i inne działania kulturalne, publikacje i materiały edukacyjne¹⁷.

W opracowaniu tym przyjmuję tezę, że workcamp jako forma międzynarodowego zagranicznego wolontariatu krótkoterminowego sprzyja rozwojowi indywidualnemu, odkrywaniu sensu życia jego uczestników, propagowaniu idei pokoju na świecie, tolerancji, szacunku i dialogu międzynarodowego, a zatem realizacji celów i zadań edukacji międzykulturowej¹⁸.

Specyfika workcampu polega na tym, że wolontariusze mieszkają razem przez całą dobę, razem gotują, sprzątają, pracują i spędzają wolny czas, co daje nieograniczone możliwości do komunikacji i do poznania innych kultur w życiu codziennym. Bliskość, naturalność codziennych kontaktów, a nade wszystko działanie na rzecz realizacji wspólnych celów, sprzyjają wzajemnemu

¹⁵ Service Civil International posiada 45 oddziałów na całym świecie oraz ponad 80 organizacji partnerskich. Zob. *Annual Report 2013*, Antwerp 2014, pdf. http://issuu.com/sciint/docs/annual_report_final_2013 9 (2.02.2016).

¹⁶ Informacje dostępne na stronach internetowych: <https://www.workcamps.info/>; www.sci.ngo/volunteer-with-sci; www.sciint.org (dostęp 2.02.2016).

¹⁷ Stowarzyszenie Jeden Świat, www.jedenswiat.org.pl; <http://jedenswiat.org.pl/cms/13925/workcampsy> (dostęp 2.02.2016).

¹⁸ Na temat wychowania dla pokoju w kontekście edukacji międzykulturowej wypowiada się K. Błeszyńska. Zob.: K. Błeszyńska: *Teoretyczny status edukacji międzykulturowej*. „Pogranicze. Studia Społeczne” 2011, T. XVII, s. 45–47. K. Błeszyńska: *Constructing Intercultural Education*. „Intercultural Education” 2008, Vol. 19, No. 6, 539–547; K. Błeszyńska, M. Szopski: *Education for Peace: Overcoming the Post-memory and Building the Safe Future*. „Transformacje” 2014, nr 3–4 (82–83), s. 278–290.

poznawaniu, przełamywaniu uprzedzeń, uczeniu się międzykulturowemu, rozwiązywaniu konfliktów, szukaniu kompromisu.

Uczestnicy workcampów, jak zapewniają w swoich informatorach organizacje prowadzące nabór uczestników, otrzymują możliwość: „odkrywania rzeczywistego, codziennego życia w innych miejscach świata; spotkania ludzi z innych części świata; podróżowania w konkretnym celu; zrozumienia siebie i doskonalenia swoich relacji z innymi; udanego spędzenia czasu i zrobienia czegoś wartościowego; zawarcia niezapomnianych przyjaźni”¹⁹. Można zatem stwierdzić, że workcamps wpisują się w – jak pisze T. Lewowicki – „niełatwe, wyważone, harmonijnie zaprogramowane działania edukacji międzykulturowej stwarzające szanse wzajemnej wymiany wiedzy o kulturach i elementach tych kultur”²⁰.

Człowiek obdarzony jest rozlicznymi możliwościami, które dzięki interakcji ze złożonymi wpływami otaczającego go środowiska fizycznego i społecznego kształtują istotę o bogatej skali systemów motywacyjnych. Pedagogikę interesuje przede wszystkim związek motywów społecznych (jako uświadomionych potrzeb) z zachowaniem, spostrzeganiem, uczeniem się, także z kształtowaniem tożsamości jednostki. Interesujące jest zatem poznanie motywów, jakimi kierują się uczestnicy workcampów, a także kształtowanie się ich tożsamości.

Analizowanie zachowań wolontariuszy w kontekście „motywów”, „potrzeb”, wymaga umieszczenia całości rozważań w psychofilozoficznym kontekście „sensu życia”. Określenie sensu swego życia jest „naczelną” potrzebą człowieka. Opisanie jej w terminach psychologicznych w literaturze polskiej zawdzięczamy K. Obuchowskiemu. Potrzebę sensu życia ujmuje on jako jedną z trzech specyficznie ludzkich potrzeb orientacyjnych, do których zalicza: potrzeby poznawcze; potrzeby kontaktu emocjonalnego; potrzebę sensu życia. Określenie swego sensu życia, jak mówi K. Obuchowski²¹, ma zasadnicze znaczenie dla biografii jednostek, jest warunkiem rozwoju, sprzyja samo-realizacji, a więc jest przeciwieństwem alienacji, życia poza sensem i poza wartościami. Sens życia wtedy spełnia swoje zadanie, kiedy jest: autentyczny; dostatecznie ogólny, aby możliwe były korekty przy zmianie warunków; dłu-

¹⁹ Informacje dostępne na stronach internetowych: Stowarzyszenie Jeden Świat, Service Civil International: www.jedenswiat.org.pl (2.02.2016); http://issuu.com/sciint/docs/annual_report_final_2013_9 (2.02.2016).

²⁰ T. Lewowicki: *Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przestaniom i oddziaływaniom*. „Edukacja Międzykulturowa” 2014, nr 3, s. 33.

²¹ K. Obuchowski: *Psychologia dążeń ludzkich*. Warszawa 1983, PWN, s. 253–254.

godystansowy – skierowany na przyszłość; wkomponowany w całą organizację różnorodnych zadań.

Orientacja życiowa jednostki jest zjawiskiem ukrytym, które może być rozpatrywane jako aspekt osobowości. Wskaźnikiem inferencyjnym orientacji są zachowania werbalne i niewerbalne, na podstawie których uzasadnione jest orzekanie o wybieranych lub też preferowanych przez jednostkę celach życiowych i środkach ich realizacji podporządkowanych realizacji wartości, której przypisuje się sens egzystencjalny.

Wyniki badań, które przywołuję w tym opracowaniu, dotyczą wolontariuszy. Respondentami były osoby w okresie wczesnej dorosłości od 20.–23. do 35.–40. roku życia²². Badaniami objęto 259 osób. Zdecydowaną większość ankietowanych stanowiły kobiety (86%). W tej grupie znaleźli się przedstawiciele różnych państw: Polski (23), Francji (24), Niemiec (23), Ukrainy (22), Norwegii (12), Republiki Czeskiej (22), Estonii (10), Hiszpanii (25), Holandii (12), Belgii (23), Wielkiej Brytanii (16), Serbii (21), Włoch (13), Irlandii (13).

Badania sondażowe w roku 2015 prowadzono drogą internetową, za pośrednictwem międzynarodowych organizacji, stowarzyszeń zajmujących się workcampami, które rozesłały ankietę wolontariuszom, badania prowadziła także studentka, uczestniczka workcampu w USA²³. W badanej grupie większość (78%) stanowili wolontariusze, którzy brali udział w kilku programach w różnych państwach (państwa te to: Albania, Algieria, Armenia, Australia, Austria, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Cypr, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Indie, Jordania, Kenia, Litwa, Nepal, Niemcy, Nigeria, Palestyna, Rosja, Serbia, Turcja, Ukraina, USA, Wielka Brytania, Włochy).

W niniejszym szkicu zasygnalizuję kilka wątków badawczych, ilustrując je wynikami badań ilościowych i indywidualnymi wypowiedziami poszczególnych osób bez aspiracji do ukazania sumarycznych wyników, co wymagałyby badań na większą skalę.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że trzy wyróżnione przez K. Obuchowskiego specyficznie ludzkie potrzeby orientacyjne: potrzeby poznawcze, kontaktu emocjonalnego, sensu życia wyznaczają działania wolontariuszy w trakcie ich pobytu na workcampach.

²² Zob.: M. Ledzińska, E. Czerniawska: *Psychologia nauczania. Ujęcie poznawcze*. Warszawa 2011, PWN, s. 15.

²³ Dziękuję w tym miejscu Pani mgr Katarzynie Pachule, absolwentce kierunku pedagogika cieszyńskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, która przebywając na workcampie w USA, przeprowadziła część badań wśród innych uczestników.

Poznanie, zdobycie nowej wiedzy, zainteresowanie kulturą kraju, do którego wyjeżdżają, to dominująca potrzeba uczestników workcampów. Taką motywację do wyjazdów wykazuje 80% badanych. Chęć odbycia interesującej podróży jest ważna dla 74% wolontariuszy, na trzecim miejscu badani wymieniają udzielenie pomocy innym (64%).

Motywacja wolontariusza angażującego się dobrowolnie i bezpłatnie w różne działania społecznie użyteczne jest inna niż osoby podejmującej pracę. Koncepcja zachowań prospołecznych wskazuje trzy typy motywacji: egocentryczną, empatyczną, normatywną²⁴. Motywy egocentryczne, związane z własnymi zainteresowaniami i preferencjami, łączą się zatem z empatycznymi i normatywnymi.

Akceptując perspektywę społecznego konstrukcjonizmu i przedstawiając z tej perspektywy strategię nauczania i uczenia się w kontekście zadań edukacji międzykulturowej, w działaniu/funkcjonowaniu wokampów i zachowaniach ich uczestników można doszukać się elementów tej strategii, takich jak: sytuacyjne uczenie się, społeczny kontekst wiedzy oraz współpraca²⁵.

Workcamps sprzyjają uczeniu się. Zaspokojenie poznawczej potrzeby wiąże się ze zdobyciem wiedzy. Warunki workcampu tworzą swoisty społeczno-kulturowy kontekst dla zdobywania wiedzy. Wolontariusze mają możliwość zdobycia wiedzy na temat tradycji, architektury, historii, religii, kuchni, języka kraju pobytu.

Uczestnictwo w workcampie, jak stwierdzają badani, tworzy warunki do odkrycia sensu życia, budowania tożsamości kulturowej. Korzyści wynikające z wolontariatu to: *rozwój osobisty* (Włoch, lat 23); *nowe doświadczenia* (Polka, lat 21); *rozumienie i zaakceptowanie siebie* (Francuzka, lat 31); *współpraca dla osiągnięcia wspólnego celu* (Niemka, lat 26); *odkrycie tego, co chcę robić w życiu* (Ukrainka, lat 24). Dla młodych osób wchodzących w dorosłość, niezależnie od narodowości, istotne są: chęć sprawdzenia siebie, doskonalenia, odkrywanie swoich możliwości, zdobywanie nowych doświadczeń.

²⁴ M. Wysznińska: *Źródła i motywy zachowań prospołecznych*. W: P. Bury, D. Czajkowska-Ziobrowska (red.): *Edukacja bez granic – mimo barier*. Poznań 2008, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, s. 205.

²⁵ Strategie opisuję w opracowaniu: A. Szczurek-Boruta: *Konstrukcjonizm społeczny i jego znaczenie teoriopoznawcze w badaniach międzykulturowych*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur (red.): *Edukacja międzykulturowa – teorie, poglądy, doświadczenia społeczne*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2010, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Wydawnictwo Adam Marszałek.

Poszukując sensu swego życia, młodzi ludzie wchodzący w dorosłość widzą go, odkrywają, dostrzegają w robieniu czegoś pożytecznego dla innych ludzi, dla środowiska naturalnego. Są nastawieni na przyszłość, wykazują poczucie sprawstwa jako poczucie możliwości wpływania na bieg zdarzeń; zdolność do planowania i umiejętność przełożenia zadań i celów ogólnych na bardziej konkretne działania.

W czasie workcampów wolontariusze doskonale umiejętności posługiwania się językiem angielskim²⁶. Zauważyć można znaczącą poprawę znajomości języka angielskiego wśród badanych respondentów. Wolontariusze wskazują na rozwój kompetencji językowych: *doskonalenie języka angielskiego* (Polka, lat 32); *nauka innych języków* (Estonka, lat 25).

Indywidualne wypowiedzi wskazują także na związek workcampów ze studiami: *pomysł na wypełnienie przerwy między studiami* (Ukrainka, lat 21); *poszerzenie wiedzy i kompetencji zdobytych na studiach* (Niemiec, lat 20); traktowanie workcampu jako pomysłu na przetrwanie trudnej sytuacji życiowej np. bezrobocia, kryzysu po stracie bliskiej osoby.

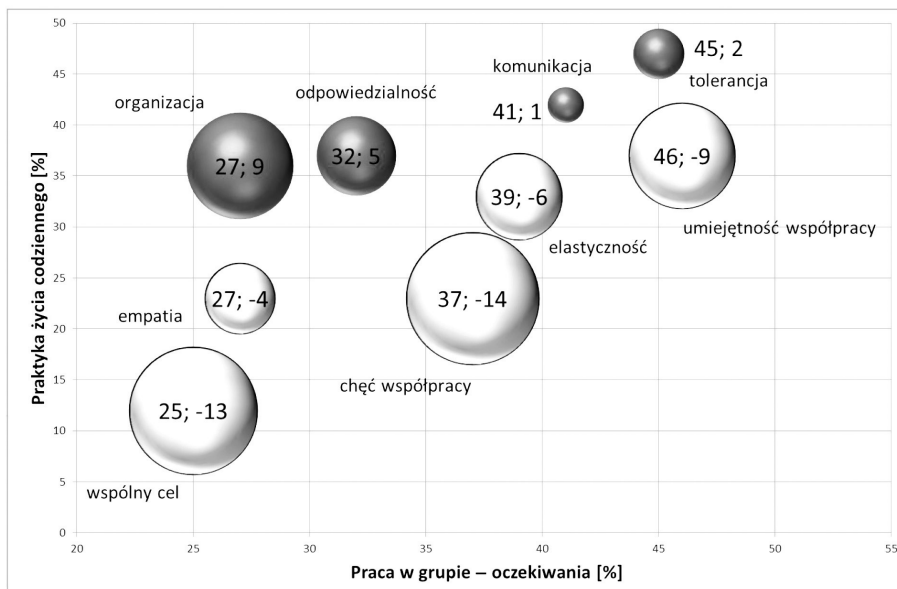
Spotkanie reprezentantów różnych krajów to doskonała okazja do ujawniania reguł własnej kultury i uczenia się międzykulturowego. Wolontariusze wskazują na to, że prezentują swój ojczysty język na workcampie (uczą innych podstawowych zwrotów), sami poznają inne języki, odkrywają podobieństwa i różnice, często inspirują się do nauki nowego języka.

Istotną potrzebą orientacyjną jest potrzeba kontaktu emocjonalnego: można ją zaspokoić nade wszystko w trakcie wspólnej pracy, która na workcampie nie jest pracą indywidualną. Nawet jeżeli wolontariuszom zostanie powierzone zadanie do indywidualnego wykonania, jest to najczęściej część większego projektu grupowego²⁷. Cel workcampu, jakim jest jednoczenie ludzi wywodzących się z różnych kultur, może być skutecznie realizowany właśnie poprzez pracę w grupie.

²⁶ Wskazują na to wyniki przeprowadzonych na potrzeby tego opracowania badań własnych, ale i wyniki badań prowadzonych w ramach prac magisterskich przygotowywanych pod moim kierunkiem, które zainspirowały mnie do głębszej refleksji nad edukacją międzykulturową w kontekście workcampów. Są to prace: Katarzyny Pachuły: *Aktywny wypoczynek dzieci w czasie wakacji letnich – na przykładzie działalności ośrodka kolonijnego Camp Ozark w stanie Arkansas w USA*. Cieszyn 2015, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji oraz Małgorzaty Mrzyk: *Kształtowanie kompetencji międzykulturowych młodych ludzi w ramach międzynarodowego wolontariatu krótkoterminowego – workcampu*. Cieszyn 2015, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji.

²⁷ Informatory przygotowane przez organizatorów workcampów.

Wykres 1. Praca w grupie – nastawienia i oczekiwania a praktyka życia codziennego

Legenda: oczekiwania; zmiana [punkty procentowe].

Źródło: opracowanie własne.

Za ważne w pracy grupowej wolontariusze uznają kolejno: umiejętność współpracy, tolerancję, umiejętność komunikowania, negocjacji, argumentacji, elastyczność, odpowiedzialność, umiejętności organizacyjne, empatię oraz posiadanie wspólnego celu. Codzienna wspólna praca i konieczność rozwiązywania problemów dnia codziennego weryfikują nastawienia do pracy i wzajemne oczekiwania. Badani zauważają, że uczestnicząc w workcampie, doskonalą umiejętności organizacyjne (wzrost w stosunku do oczekiwań o 9 punktów procentowych), odpowiedzialność (wzrost w stosunku do oczekiwań o 5 punktów procentowych), umiejętność komunikowania, negocjacji, argumentacji (wzrost w stosunku do oczekiwań o 2 punkty procentowe), kształtują postawę tolerancji wobec partnera interakcji i jego zachowań (wzrost w stosunku do oczekiwań o 1 punkt procentowy). W sferze życia codziennego tolerancja wobec poglądów innych oraz świadomość istnienia różnorodności opinii, postaw czy działań, przejawia się w innowacyjności działań oraz otwartości na nowe rozwiązania – to tolerancja wobec zachowań oraz świadomość różnorodności wartości.

W miarę zmagania się z codziennością, wspólnym bytowaniem i pracą spada chęć do współpracy (spadek w stosunku do oczekiwań o 14 punktów procentowych), słabnie znaczenie przypisywane wspólnemu celowi (spadek w stosunku do oczekiwań o 13 punktów procentowych), posiadane umiejętności do współpracy okazują się niewystarczające (spadek w stosunku do oczekiwań o 9 punktów procentowych).

Wolontariat międzynarodowy jest niezwykle atrakcyjny, daje możliwość niecodziennego spełniania swoich zainteresowań, zdobycia nowego doświadczenia, nowej wiedzy, użycia obcego języka, możliwość poznania ludzi, też innych kultur, przełamania uprzedzeń, kształtowania kompetencji. Dla uczestników jest formą odkrywania i przygotowania do realizacji tego, czym się interesują lub co w przyszłości może być im przydatne.

Młode osoby wchodzące w dorosłość, wskazując korzyści płynące z wolontariatu, podkreślają poznanie i akceptację innych wartości, opinii; rozumienie i przełamywanie stereotypów; kształtowanie umiejętności współpracy.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na korzystny wzrost uczestnictwa społecznego młodych ludzi. Powstaje, kształtuje się – nowa elita intelektualna zaangażowana w zmianę siebie i świata. Na rolę elit intelektualnych w kształtowaniu nowej rzeczywistości wielokrotnie zwracał uwagę m.ion. A. Radziejewicz-Winnicki²⁸.

Postulat działalności zaangażowanej stawia aktualnie nowe i ważne problemy wychowawcze związane z kształtowaniem społecznej odpowiedzialności. Istotne jest ukształtowanie nowej postawy ludzi w stosunku do rzeczywistości społecznej zarówno bliskiej, jak i dalekiej. Nigdy dawniej odpowiedzialność za to, co się dzieje w świecie, we własnym kraju, w najbliższym kręgu terytorialnym, zawodowym nie obciążała człowieka w takim stopniu, jak obecnie. We współczesnych społeczeństwach, znajdujących się w głębokim kryzysie wartości, podjęcie tej odpowiedzialności wymaga mobilizacji intelektu, woli, odpowiedniej zorganizowanej aktywności jednostek, grup i zbiorowości.

²⁸ Zob.: A. Radziejewicz-Winnicki: *Spółczesność w trakcie zmiany. Rozważania z zakresu pedagogiki społecznej i socjologii transformacji*. Gdańsk 2004, GWP; A. Radziejewicz-Winnicki: *Żywiółowość otaczającej współczesności a szansa na homeostazę społeczną. Studia, szkice i refleksje socjopedagogiczne*. Zielona Góra 2014, UZ.

Konkluzje

Workcamps są istotnym elementem nieformalnej edukacji międzykulturowej, przygotowują do bycia z innymi ludźmi, pozwalają na doskonalenie umiejętności międzykulturowych.

Pedagogika ukazuje drogę angażowania się człowieka w nieustającą naprawę terażniejszości przez odpowiedzialne stwarzanie w niej zrębów lepszej przyszłości. Praca w ramach wolontariatu jest terenem samorealizacji człowieka, traktowana jako realizacja własnej osoby ma wartość samą w sobie.

Badani reprezentują różne grupy – a zatem młodzież będącą w szczególnym okresie „przejścia” z młodości do dorosłości, osoby w różnym wieku, które z edukacji mają wchodzić na rynek pracy (studenci, absolwenci uczelni). Wszyscy mają do zrealizowania szereg zadań rozwojowych, których źródłem są zarówno indywidualne potrzeby i możliwości, jak i napory społeczeństwa, kontekst kulturowy, kwestie te były przedmiotem moich rozważań w kilku opracowaniach²⁹. Kreacja celów życiowych, ciekawość poznawcza czy zdolność do rozważania wielu możliwości podmiotowego działania to istotne zadania życiowe.

Ujawnione preferencje i wybory, swoiste orientacje życiowe wolontariuszy wyjaśniają wiele zachowań młodych ludzi, którzy dążą do pozytywnego rozwiązania swojego zadania życiowego, tzn. zintegrowania swojej osobowości i osiągnięcia „tożsamości autonomicznej”, a tym samym aktywnego zaangażowania i uczestnictwa w życiu społecznym, w zmianie społecznej.

Wolontariat obejmuje różne sfery życia społecznego, tj. pomoc społeczną, działanie na rzecz kultury, ekologii, edukacji, służbę drugiemu człowiekowi, osobom niepełnosprawnym, uchodźcom itp. Wolontariat międzynarodowy jest formą upowszechniania idei i realizacji praktyk edukacji międzykulturowej. Traktować go można jako ważny element przygotowania do zgodnego pokojowego życia w wielowymiarowym świecie. Dostrzegając wartość międzynarodowego wolontariatu, warto upowszechniać jego idee i dobre prak-

²⁹ Zob. A. Szczurek-Boruta: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo – studium pedagogiczne*. Katowice 2007, UŚ; A. Szczurek-Boruta: „Zadania rozwojowe” jako kategoria pedagogiczna – wykorzystanie i perspektywy. W: R. Wawrzyniak-Beszterda (red.): *Wokół zagadnień wychowania – aspekty teoretyczne i przyczynki empiryczne. Zeszyty Naukowe Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk*. Poznań 2008, Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 35–48.

tyki, wskazywać na ich humanistyczny rodowód i przesłania dla realizacji edukacji sprzyjającej kreowaniu kultury pokoju i dialogu międzykulturowego.

Bibliografia

- Annual Report 2013*, Antwerp 2014, pdf. http://issuu.com/sciint/docs/annual_report_final_2013 9 (2.02.2016)
- Basińska A., Nowak M.: *Motywowanie i motywacja do pracy wolontariuszy*. Poznań 2010, WOLIMP.
- Błęszyńska K.: *Teoretyczny status edukacji międzykulturowej*. „Pogranicze. Studia Społeczne” 2011, tom XVII.
- Błęszyńska K.: *Constructing Intercultural Education*. “Intercultural Education” 2008, Vol. 19, No. 6.
- Błęszyńska K., Szopski M.: *Education for Peace: Overcoming the Post-memory and Building the Safe Future*. „Transformacje” 2014, nr 3–4 (82–83).
- Ciesiołkiewicz A.: *Wolontariat szansą dla młodzieży*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 5.
- Cybal-Michalska A.: *Młodzież akademicka a kariera zawodowa*. Kraków 2013, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Gawroński S.: *Ochotnicy miłości bliźniego*. Kraków 1999, Więź.
- Górecki M.: *Hasło „wolontariat”*. W: D. Lalak, T. Pilch (red.): *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*. Warszawa 1999, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Hejnicka-Bezwińska T.: *Orientacje życiowe młodzieży*. Bydgoszcz 1991, WSP. <http://www.workcamps.info/>
<http://jedenswiat.org.pl/cms/13925/workcampy>
- Kromolicka B.: *Wolontariat*. W: T. Pilch (red.): *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. VII. Warszawa 2008, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Kromolicka B.: *Znaczenie wolontariatu w procesie zmiany społecznej*. W: M. Konopczyński, W. Theiss, M. Winiarski (red.): *Pedagogika społeczna. Przestrzenie życia i edukacji. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Pilchowi*. Warszawa 2010, PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej.
- Ledzińska M., Czerniawska E.: *Psychologia nauczania. Ujęcie poznawcze*. Warszawa 2011, PWN.
- Lewowicki T.: *Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom*. „Edukacja Międzykulturowa” 2014, nr 3.

- Marynowicz-Hetka E.: *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*. T. 1. Warszawa 2007, PWN.
- Nosal P.: *Wolontariat jako forma uczestnictwa w kulturze*. „Kultura i Edukacja” 2001, nr 4 (83).
- Obuchowski K.: *Psychologia dążeń ludzkich*. Warszawa 1983, PWN.
- Pierre Ceresole. *A Lifetime serving Peace*, pdf. http://issuu.com/sciint/docs/pierre_ceresole_en.
- Radlińska H.: *Pedagogika społeczna*. Wrocław 1961, Ossolineum.
- Radzewicz-Winnicki A.: *Spółczesność w trakcie zmiany. Rozważania z zakresu pedagogiki społecznej i socjologii transformacji*. Gdańsk 2004, GWP.
- Radzewicz-Winnicki A.: *Żywiotowość otaczającej współczesności a szansa na homeostazę społeczną. Studia, szkice i refleksje socjopedagogiczne*. Zielona Góra 2014, UZ.
- Szczurek-Boruta A.: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo – studium pedagogiczne*. Katowice 2007, UŚ.
- Szczurek-Boruta A.: „Zadania rozwojowe” jako kategoria pedagogiczna – wykorzystanie i perspektywy. W: R. Wawrzyniak-Beszterda (red.): *Wokół zagadnień wychowania – aspekty teoretyczne i przyczynki empiryczne. Zeszyty Naukowe Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk*. Poznań 2008, Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Szczurek-Boruta A.: *Konstrukcjonizm społeczny i jego znaczenie teoriopoznawcze w badaniach międzykulturowych*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur (red.): *Edukacja międzykulturowa – teorie, poglądy, doświadczenia społeczne*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2010, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sztompka P.: *Stawanie się społeczeństwa: pomiędzy strukturą a zmianą*. W: J. Kurczewska (red.): *Zmiana społeczna. Teorie i doświadczenia polskie*. Warszawa 1999, IFiS PAN.
- Sztompka P.: *Socjologia. Analiza społeczeństwa*. Kraków 2002, „Znak”.
- Turner J. H.: *Struktura teorii socjologicznej*. Warszawa 2005, PWN.
- Tyszkowa M.: *Aktywność i działalność dzieci i młodzieży*. Warszawa 1990, WSiP.
- Wejcman Z.: *Wolontariat. Nowe spojrzenie na pracę społeczną*. „Rocznik BORIS” 1996, nr 2.
- Wyszyńska M.: *Źródła i motywy zachowań prospołecznych*. W: P. Bury, D. Czajkowska-Ziobrowska (red.): *Edukacja bez granic – mimo barier*. Poznań 2008, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa.

www.sci.ngo/volunteer-with-sci

www.sciint.org

www.jedenswiat.org.pl

International voluntary service in the perspective of intercultural education

Summary

In the undertaken discussion, the attention is drawn to the possibilities of fulfilling orientation needs, shaping life orientations and constructing identities by committed, active people who work for others. The author focuses on the scarcely known and described (in Poland) phenomenon of international foreign short-term voluntary service – workcamp. Its significance for the participants is also emphasized – in regard to both discovering the sense of life and promoting the idea of global peace, tolerance, respect and international dialogue, which constitute the aims and tasks of intercultural education.

Key words: international voluntary service, intercultural education, sense of life, identity

Translated by Agata Cienciała